

Schaktning öster om Vallby gamla tomt i Eskilstuna kommun

L1983:8678 & L2025:2313

Salsta 4:1

Öja socken

Eskilstuna kommun

Södermanlands län

Södermanland

Rasmus Ohlsson

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Sverige med
Södermanlands län markerat i rött.*

© 2025 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2025:21
Lst dnr 431-7997-2021

Författare	Rasmus Ohlsson
Kvalitetsgranskning	Annica Ramström
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Lämningen L1983:8678 från öster.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2025:21

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktning öster om Vallby gamla tomt i Eskilstuna kommun

L1983:8678 & L2025:2313

Salsta 4:1

Öja socken

Eskilstuna kommun

Södermanlands län

Södermanland

Rasmus Ohlsson

Lst dnr 431-7997-2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

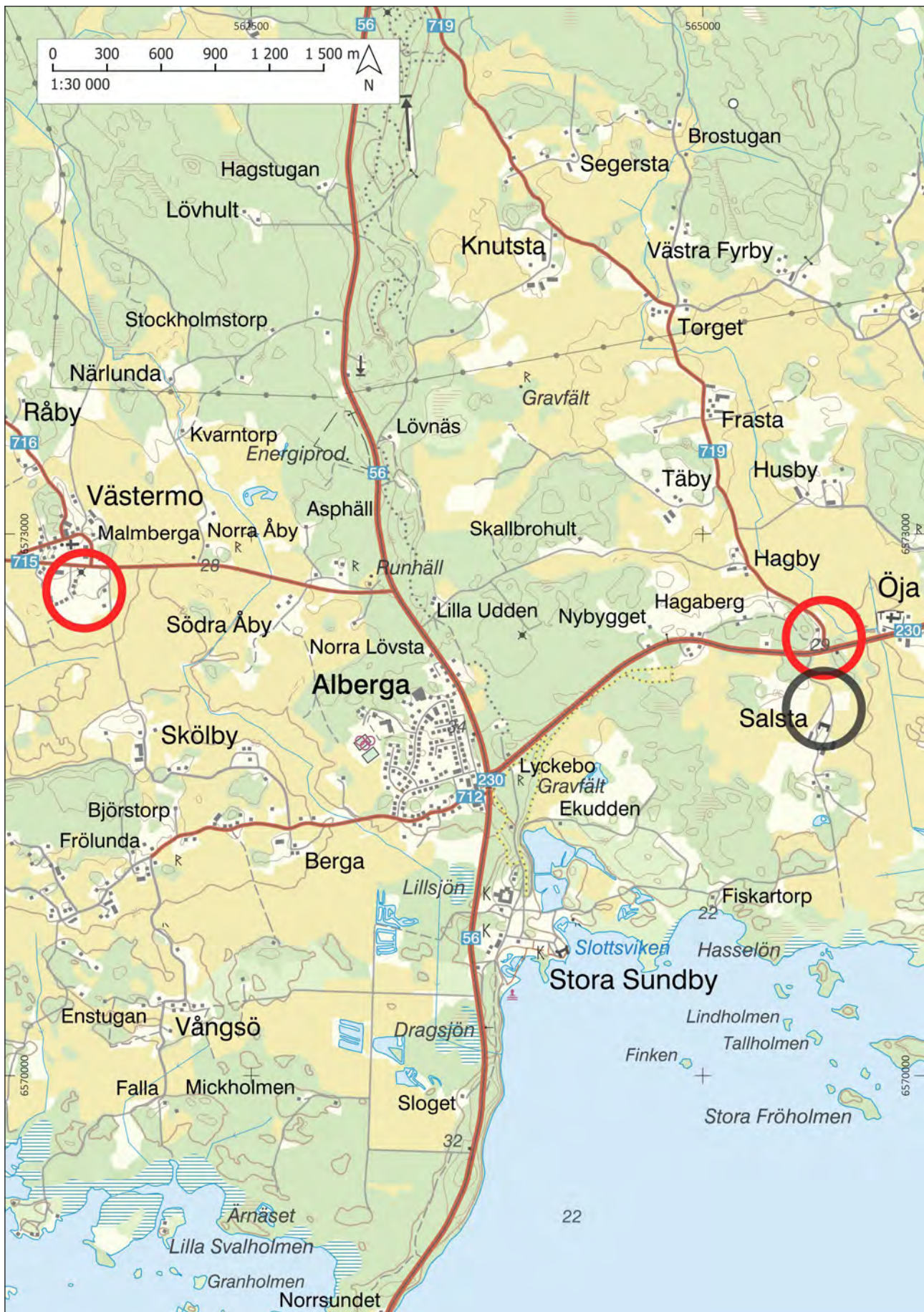
Innehållsförteckning	5
----------------------------	---

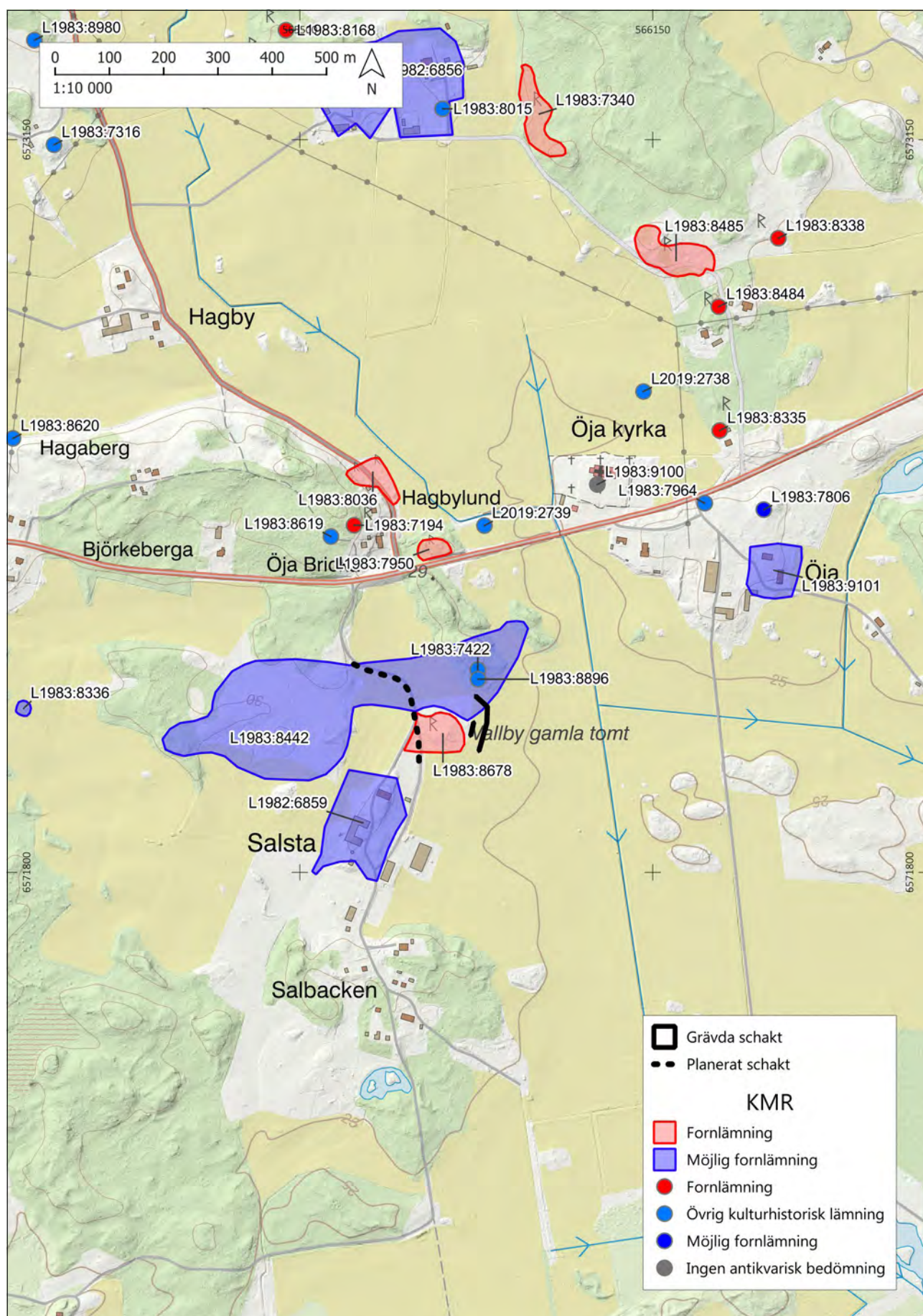
SAMMANFATTNING

I samband med markarbete inom fornlämningsområdet till bytomten/gårdstomten L1983:8678 utförde Arkeologgruppen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheten Salsta 4:1, Eskilstuna Kommun, Öja socken. Schaktningsövervakningen gjordes av Annica Ramström under sommaren 2022. Schaktningen skulle ursprungligen ha gjorts inom fornlämningen men sträckan ändrades (efter samråd med exploatören, Länsstyrelsen och markägaren) och schakt grävdes i stället längre österut. I ett första schakt (S1) som grävdes framkom två stenskodda stolphål (A3 och A4) samt ett kulturlager (A5). Lämningarna tolkades kunna vara förhistoriska och registrerades i Kulturmiljöregistret (KMR) som fornlämning, boplatssområde (L2025:2313). För att undvika fornlämning grävdes ett nytt schakt (S2) längre österut. I det andra schaktet framkom ingenting av arkeologiskt intresse.

Figur 1. Översiktskarta med aktuellt område inom grå cirkel. Skala 1:100 000 med instick i skala 1: 2 000 000.

Figur 2. Karta över området runt Albergå och Öja. Undersökningsområdet inom grå cirkel och utgångna undersökningsområden inom röda cirklar. Skala 1:30 000.

Figur 3. Fornlämningssmiljön runt den planerade sträckningen för schaktet (streckad linje) och sträckningen som schaktades (svart linje). Skala 1:10 000.

INLEDNING

Under sommaren 2022 utförde Annica Ramström från Arkeologgruppen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämningsområdet till bytomten/gårdstomten L1983:8678. Det gjordes i samband med markarbete inom fastigheten Salsta 4:1 i Eskilstuna kommun. Flera sträckor ingick ursprungligen i schaktningsövervakningen. Sträckorna berörde lämningarna L1983:8036 (gravfält), L1983:6307 (skärvtenshö) och L1983:6432 (stensättning). De sträckorna utgick eller flyttades och ingen schaktning gjordes vid lämningarna. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Södermanlands län. Eskilstuna Energi & Miljö AB var kostnadsansvariga.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Undersökningsområdet ligger i ett sprickdalslandskap öster om tätorten Alberga och söder om Öja (se figur 2), norr om Hjälmarén. Fornlämningarna i området utgörs främst av gravfält, ensamliggande gravar och skärvtenshögar belägna på höjdpartierna. Byarna med omgivande åkermark hittas i dalarna där också vägnäten i området återfinns.

Vallby gamla tomt (L1983:8678), vars fornlämningsområde berördes av schaktningen, utgörs av en yta om 100×60–70 meter. Bytomten ligger på en flack moränrygg med berg i dagen omgiven av hag- och åkermark. Inom området finns två husgrunder som är delvis skadade samt en del modern odlingssten. På en karta från år 1725 är två gårdar markerade och intill den ena husgrunden har ett mynt från tidigt 1700-tal hittats (KMR). Det nu aktuella undersökningsområdet ligger i åkermarken öster om lämningen, direkt nedanför höjden som lämningen ligger på.

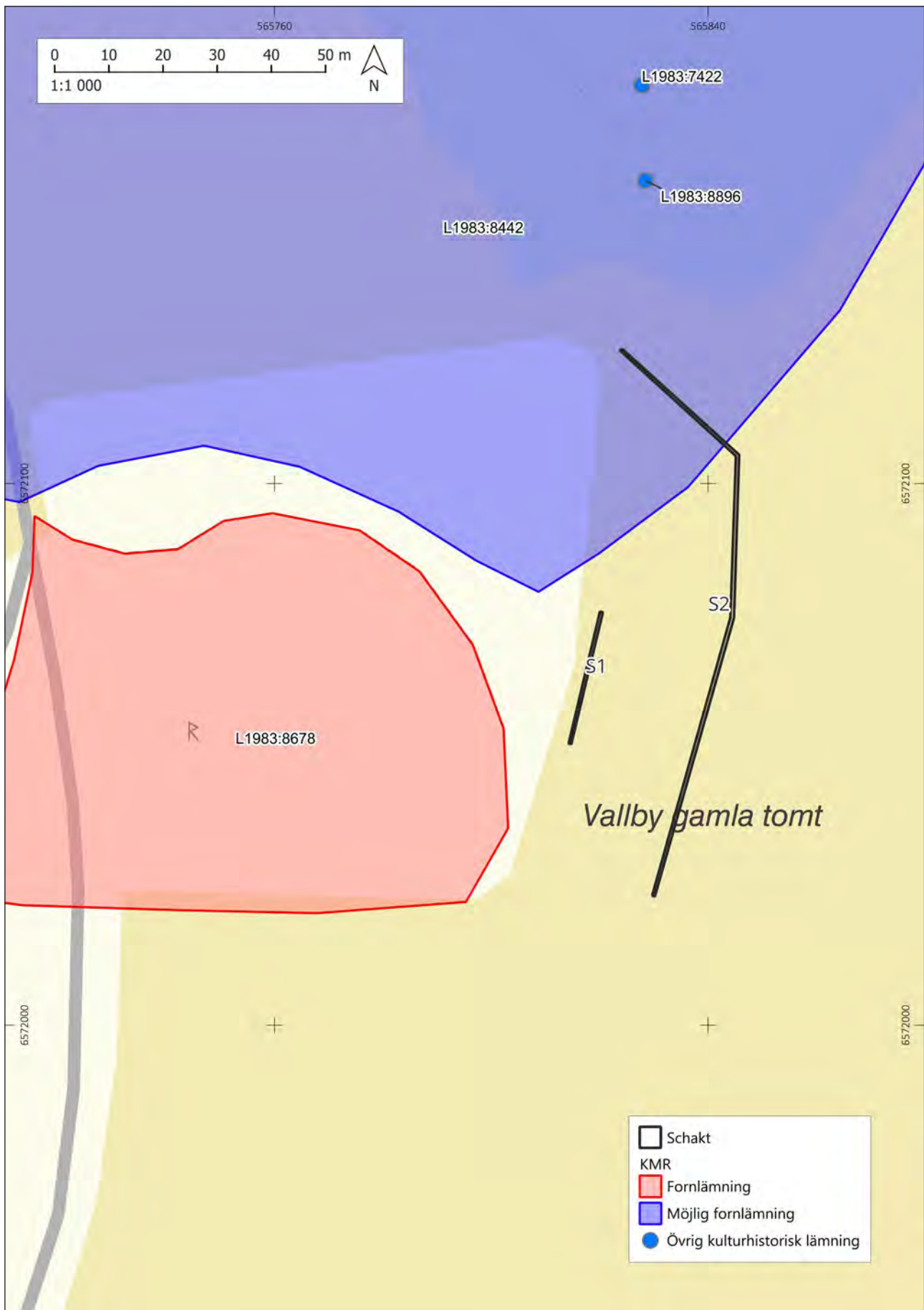
Söder om Vallby gamla tomt ligger bytomten Salsta, L1982:6859. Den utgör möjlig fornlämning och ytan består till stor del av modern tomtmark. Lämningen är registrerad enligt storskifteskartan från år 1778 och dess äldsta belegg är från år 1291 (KMR). Direkt norr om undersökningsområdet ligger ett område med fossil åkermark som utgör möjlig fornlämning, L1983:8442. Inom området med fossil åkermark finns ett stort antal odlingsrösen och fossila former av ålderdomlig karaktär. Inom området finns även en höglignande lämning, L1983:8896, och en stensättningsliknande lämning, L1983:7422 (KMR).

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning var i första hand att undvika skada på fornlämning och, om inte möjligt, löpande dokumentera fornlämningarna. Målgrupper för undersökningen var främst Länsstyrelsen i Södermanlands län och Eskilstuna Energi & Miljö AB.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Schaktningen inleddes med grävandet av ett 25 meter långt och 0,5 meter brett schakt (S1). Då lämningar påträffades i schaktet avbröts grävningen och lämningarna dokumenterades i plan utan att grävas bort. Ett nytt schakt (S2) grävdes längre österut för att undvika lämningen. Schaktet var 112 meter långt, 0,5 meter brett och grävdes till djup av 0,35 meter. Schakten och anläggningarna dokumenterades genom beskrivning, fotografering och inmätning genom manuell inprickning. Inmätningarna bearbetades sedan i programmet QGIS 3.34.14.

Figur 4. Schaktplan över undersökningsområdet. Skala 1:1 000.

Figur 5. Anläggningsplan över schakt S1. Skala 1:200.

RESULTAT

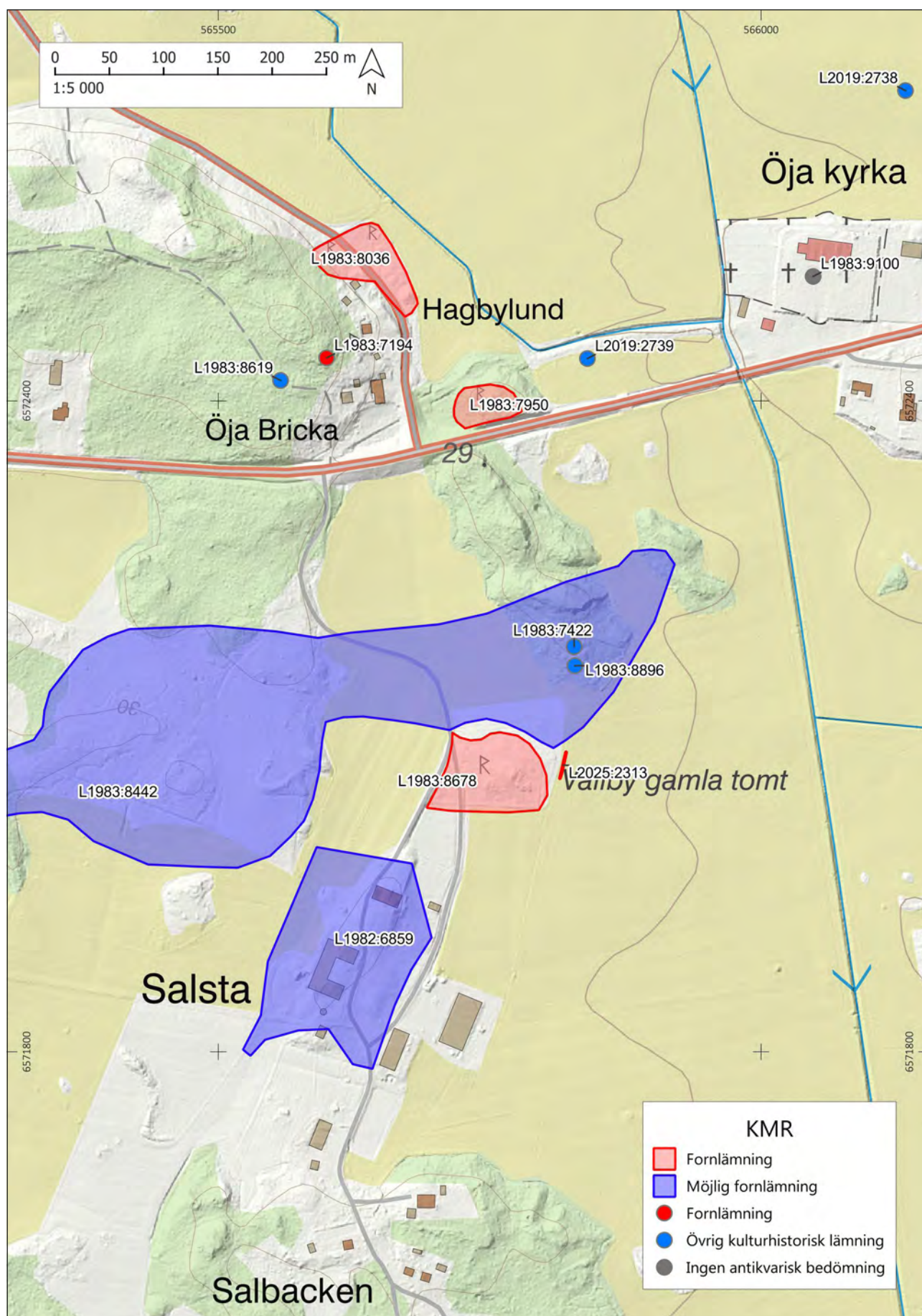
Schakt S1 grävdes i åkermark direkt öster om bytomten/gårdstomten L1983:8678. Schaktet grävdes till längd om 25 meter och en bredd om 0,5 meter. Under torv och matjord, på djup av cirka 0,3 meter framkom två stenskodda stolphål (A3 och A4). Stolphålen var 0,35 meter i diameter och skodda med 0,1–0,15 meter stora stenar. Fyllningen bestod av grå lerig silt. Stolphålen var nedgrävda i ett underliggande kulturlager (A5) som var synligt under matjorden i hela schakt S1. Lagret bestod av grå silt innehållandes inslag av bränd lera och kol. Stolphålen och kulturlagret kvarligger i sin helt och istället för att fortsätta med schaktet fattades beslutet att dra ett nytt schakt cirka 20 meter längre österut.

Schakt S2 grävdes till längd av 112 meter och bredd av 0,5 meter. Under torv och matjord framkom steril undergrund. Inga lämningar eller fynd framkom i schakt S2.

Övriga områden som skulle schaktningsövervakas utgick efter samråd med Länsstyrelsen, exploatören och markägare (se nedan).

Figur 6. Framrensning av ett av stolphålen påträffade i S1.

Figur 7. Lämningar i KMR efter avslutad undersökning. Skala 1:5 000.

TOLKNING

De två stolphålen (A3 och A4) samt kulturlagret (A5) som påträffades i schakt S1 bedöms kunna vara förhistoriska. Därför tolkas de inte tillhöra bytomten L1983:8678. Stolphålen och kulturlagret registrerades som fornlämning, boplatssområde, med lämningsnummer L2025:2313 i KMR.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN

I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning utfördes i enlighet med den upprättade undersökningsplanen och kostnadsberäkningen. Detta gjordes med ett antal avvikelser från förfrågningsunderlaget i samråd med Länsstyrelsen på telefon. Schaktningen vid bytomten/gårdstomten L1983:8678 skulle ursprungligen ha grävts inom lämningen längs med vägen, men grävdes istället i åkermarken öster därom, det vill säga utanför lämningen men inom fornlämningsområdet. Schaktet som skulle ha grävts vid gravfältet L1983:8036 flyttades och behövde därför inte övervakas av arkeolog efter samråd med Länsstyrelsen, exploatören och markägaren. Schaktet som skulle ha grävts vid skärvstenshögen L1983:6307 och stensättningen L1983:6432 utgick.

REFERENSER

Kulturmiljöregistret, KMR. Fornsök. Riksantikvarieämbetet. <https://app.raa.se/open/fornsok/> [2025-03-31]

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1. Översiktskarta med aktuellt område inom grå cirkel. Skala 1:100 000 med instick i skala 1: 2 000 000.

Figur 2. Karta över området runtom Alberga och Öja. Undersökningsområdet inom grå cirkel och utgångna undersökningsområden inom röda cirklar. Skala 1:30 000.

Figur 3. Fornlämningsmiljön runtom den planerade sträckningen för schaktet (streckad linje) och sträckningen som schaktades (svart linje). Skala 1:10 000.

Figur 4. Schaktplan över undersökningsområdet. Skala 1:1 000.

Figur 5. Anläggningsplan över schakt S1. Skala 1:200.

Figur 6. Framrensning av ett av stolphålen påträffade i S1.

Figur 7. Lämningar i KMR efter avslutad undersökning. Skala 1:5 000.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län Södermanland
Kommun Eskilstuna
Landskap Södermanland
Socken Öja
Fastighet Salsta 4:1

Fornlämningsnummer L1983:8678, L2025:2313
Lämningstyp Bytomt/gårdstomt, boplatssområde
Datering –

Typ av undersökning Arkeologisk undersökning i form
av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum 2022-01-31
Länsstyrelsens diarienummer 431-7997-2021
Uppdragsnummer i Fornreg 202300754
Arkeologgruppens projektnummer P22003

Projektledare Erica Strengbom, Annica Ramström
Fältpersonal Rasmus Ohlsson, Annica Ramström

Undersökningstid 2022-08-30
Undersökt yta 78 m²
Inmätningsteknik Manuell inprickning
Koordinatsystem SWEREF 99 TM
Höjdsystem RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd gjordes.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Anläggning
S1	25×0,5	0,35	Under torv och matjord framkom ett kulturlager (A5) i hela schaktet. Två stenskodda stolphål (A3 och A4) var nedgrävda genom lagret och synliga under matjorden.	A3, A4, A5
S2	112×0,5	0,35	Under torv och matjord framkom steril undergrund.	

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek	Beskrivning	Fynd	Schakt
A3	Stolphål	0,35 Ø	Stenskott stolphål med fyllning av grå lerig silt. Skodd med stenar om 0,1–0,15 m. Undersöktes inte.		S1
A4	Stolphål	0,35 Ø	Stenskott stolphål med fyllning av grå lerig silt. Skodd med stenar om 0,1–0,15 m. Undersöktes inte.		S1
A5	Lager	Ej avgränsad	Kulturlager, ej avgränsat eller undersökt. Grå silt med inslag av bränd lera och kol. Framkom under matjorden i hela schakt S1.		S1

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2025:21

